

Трибуна Молодого Вченого

УДК 347.965

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.3.19>

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ ІЗ НЕПОВНОЛІТНЬОЮ ОСОБОЮ

Бакшеєв Олександр Сергійович,

orcid.org/0009-0000-9736-3710

аспірант

Академії адвокатури України

Мета: аналіз особливостей укладення договору про надання правничої допомоги із неповнолітньою особою, окреслення потенційних теоретичних та практичних проблем захисту адвокатом прав дитини, що виникають у зв'язку з неможливістю укладення договору та визначення ефективних шляхів для їх подолання. **Методика.** Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Під час дослідження використовувались такі **методи** наукового пізнання як: порівняльно-правовий, системно-структурний, аналізу та синтезу. **Результати.** В результаті дослідження визначено особливості укладення договору про надання правничої допомоги малолітньою, неповнолітньою особою та проаналізовано судову практику в частині повноважень адвоката представляти інтереси неповнолітньої особи на підставі договору про надання правничої допомоги, який не був погоджений законними представниками дитини. Вказано, що норми Цивільного кодексу України та закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» фактично унеможливають укладення договору про надання правничої допомоги із малолітньою особою за відсутності схвалення з боку законних представників, що суперечить закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Запропоновано внести зміни до закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» нормою, згідно якої договір про надання правничої допомоги може бути укладено будь-якою фізичною особою, яка досягла чотирнадцяти років. Договір про надання правничої допомоги із особою у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може бути укладений виключно на безоплатній основі.

Ключові слова: захист прав дитини, договір про надання правничої допомоги, адвокат.

Baksheiev Oleksandr. Features of conclusion of a legal services contract with minor

Purpose: to analyze the features of concluding a legal services contract with a minor, to outline potential theoretical and practical problems of protection of children's rights by an attorney-at-law arising from the impossibility of concluding an agreement, and to identify effective ways to overcome them. **Methodology.** The methodology includes a comprehensive analysis and synthesis of the available scientific and theoretical material and the formulation of relevant conclusions and recommendations. The following methods of scientific cognition were used in the study: comparative legal, systemic and structural, analysis and synthesis. **Results.** The study identifies the features of concluding a legal services contract with a minor and analyzes the case law regarding the powers of an attorney-at-law to represent the interests of a minor on the basis of a legal aid agreement which was not agreed upon by the child's legal representatives. The author points out that the provisions of the Civil Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On the Bar and Practice of Law" make it virtually impossible to conclude a legal aid agreement with a minor in the absence of approval by the legal representatives, which contradicts the Law

of Ukraine "On Free Legal Aid". The author proposes to amend the Law of Ukraine "On the Bar and Practice of Law" with a provision according to which a legal aid agreement may be concluded by any individual who has reached the age of fourteen. A legal aid agreement with a person between the ages of fourteen and eighteen may be concluded exclusively on a pro bono basis.

Key words: protection of children's rights, legal aid agreement, lawyer.

Постановка проблеми. Із ратифікацією постановою Верховної Ради України № 789-XII від 27.02.91 Конвенції про права дитини, прийнятою 20.11.1989, Україна взяла на себе зобов'язання поважати та забезпечувати всі визначені Конвенцією права дитини, яка перебуває в межах її юрисдикції, без будь-якої дискримінації незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я і народження дитини, її батьків чи законних опікунів або яких-небудь інших обставин [1].

Безпосередня реалізація захисту прав та інтересів дитини самою дитиною обмежена в силу неповної цивільної дієздатності, з огляду на що дитина фактично не має можливості самостійно звернутись за наданням правничої допомоги адвокатом України, у зв'язку з чим такий захист здійснюється її законними представниками – батьками, усиновлювачами, прийомними батьками, батьками-вихователями, представниками органів опіки та піклування тощо. Проблемним питанням є конфлікт між інтересами та правами дитини та інтересами його законного представника, у зв'язку з чим захист прав дитини унеможливується.

Адвокатура як правовий інститут, який діє в Україні з метою реалізації норм чинного законодавства, що містять правозахисні гарантії прав людини, що у свою чергу створюються максимум можливих умов для реальної реалізації прав людини на захист своїх порушених прав. Водночас на практиці виникає проблема оформлення правовідносин між адвокатом та клієнтом – неповнолітньою особою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню правової природи договору про надання правничої допомоги присвячені праці таких вчених як С. Борисенка, Є. Васьковського, І. Гловацького, А. Джуської, В. Заборовського, В. Личко, М. Кратенка, П. Павліша, В. Попелюшка,

О. Святоцького, І. Синяка, А. Титова, І. Токмакова, В. Третьякової, О. Філонова, В. Шкарупи. Водночас, питання особливостей укладення договору про надання правничої допомоги із неповнолітньою особою залишається актуальним як в доктрині, так і на практиці.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей укладення договору про надання правничої допомоги із неповнолітньою особою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адвокатура в Україні у відповідності до статті 131-2 Конституції України діє для надання професійної правничої допомоги [2].

Адвокатською діяльністю згідно п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту [3].

Правовою підставою для здійснення адвокатської діяльності є договір про надання правничої допомоги (ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [3].

Абзацом 2 частини 1 статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено чотири документи, що посвідчують повноваження адвоката на надання правничої допомоги: договір про надання правничої допомоги; довіреність, ордер, доручення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги [3].

З вищевикладеного можна зробити висновок, що основним документом, на підставі якого адвокат здійснює адвокатську діяльність є договір про надання правничої допомоги або доручення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги.

В науковій доктрині та судовій практиці договір про надання правничої допомоги за своєю правовою природою визнається договором оплатного надання послуг,

якому притаманні окремі елементи представництва. Договору властиві такі ознаки як казуальність, оплатність, консенсуальність, фідусіарність та створює права та обов'язки для обох сторін договору [4].

Враховуючи те, що договір про надання правової допомоги є правочином в розумінні Глави 16 Цивільного кодексу України, то однією з визначених ч. 2 ст. 203 Цивільного кодексу України вимог, додержання яких є необхідним для чинності правочину, є наявність у особи, яка вчиняє правочин необхідного обсягу цивільної дієздатності [5].

Дане питання набуває особливої актуальності у випадку укладення договору про надання правничої допомоги з особою, яка не досягла 18 років.

Статтю 31 Цивільного кодексу України вказується, що малолітня особа (яка не досягла 14 років) має право самостійно вчиняти дрібні побутові правочини та здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності [5].

Статтю 32 Цивільного кодексу України, визначено правочини, які має право вчиняти неповнолітня особа (у віці від 14 до 18 років), а частиною 2 вказаної статті визначається, що неповнолітня особа вчиняє інші правочини за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників [5].

Таким чином, оскільки договір про надання правничої допомоги є правочином, який не є дрібним побутовим та не пов'язаний зі здійсненням особистих немайнових прав на результати інтелектуальної або творчої діяльності, то на укладення неповнолітньою особою договору має надаватись згода батьків або опікунів чи органу опіки та піклування.

Враховуючи положення статті 222 Цивільного кодексу України, договір про надання правничої допомоги, вчинений неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності без згоди батьків (усиновлювачів) піклувальника, може бути згодом схвалений ними у порядку, встановленому статтею 221 Цивільного кодексу України [5].

Водночас, необхідність схвалення договору про надання правничої допомоги не є перешкодою для представництва неповнолітньої особи адвокатом в суді на підставі ордеру, на чому наголосив Верховний

Суд у постанові від 16 червня 2021 року по справі №369/13467/20 [6].

У вищевказаній постанові вказується, що суд апеляційної інстанції не врахував, що неповнолітня особа, яка досягла 14-річного віку, може укласти договір з адвокатом виключно за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників. Однак, відсутність такої згоди не нівелює правових наслідків укладення такого договору та наділення адвоката повноваженнями на представництво, окрім випадків визнання такого договору недійсним у судовому порядку.

У випадку представництва у суді малолітньої особи адвокат повинен надати суду докази наявності згоди її батьків на укладення договору про надання правничої допомоги. Під час представництва особи, яка досягла 14-ти років, адвокат надає суду документи, що підтверджують повноваження на представництво (ордер, довіреність), без необхідності подання згоди батьків на укладення договору з таким адвокатом. При цьому суд не може вимагати пред'явлення договору про надання правової допомоги для підтвердження повноважень на представництво особи, яка досягла 14-ти років.

Вищевказане підтверджується положеннями Закону України «Про безоплатну правничу допомогу».

Власне процедура схвалення договору про надання правничої допомоги, укладеного адвокатом із неповнолітньою особою, яка досягла 14 років, є перешкодою для захисту прав дитини, у зв'язку з чим законні представники дитини не обмежені у можливості діяти у власних інтересах та ігнорувати інтереси дитини, фактично позбавляючи її можливості поновити свої порушені права.

Окрім того, вказані положення фактично суперечать положенням Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», згідно частини 3 статті 18 якого звернення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги, що стосується дітей, звернення з якими дозволяється з 14 років можуть подаватись особисто дітьми, які досягли 14 років.

Власне, порівнюючи за способом укладення доручення органу, уповноваженого на надання безоплатної правничої допомоги та договір про надання правничої

допомоги, укладений з приватним адвокатом, можна прийти до висновку про їх змістовну ідентичність.

Так, клієнт, звертаючись до приватного адвоката, укладає з ним договір про надання правничої допомоги. На підставі вказаного договору, адвокат випишує ордер на надання правничої допомоги, який є документом, що підтверджує повноваження адвоката. У випадку укладення договору про надання правничої допомоги з адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням, ордер на надання правничої допомоги генерується таким адвокатським об'єднанням та підписується адвокатом та керуючим партнером.

З іншого боку, особа, звертаючись до центру з надання безоплатної правничої допомоги, подає звернення в письмовій формі за місцем свого фактичного проживання. За результатом розгляду звернення центр може прийняти рішення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги або про відмову в її наданні. Після прийняття рішення про надання безоплатної правничої допомоги центр призначає адвоката, який відповідає вимогам ч. 1 ст. 21 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Повноваження адвоката підтверджуються дорученням центру з надання безоплатної правничої допомоги та/або довіреністю.

Фактично, наразі за чинним законодавством України неповнолітня особа, яка досягла 14 років може особисто звернутись за наданням їй правничої допомоги лише до центру безоплатної правничої допомоги, який своїм рішенням надає доручення адвокату на захист інтересів дитини, тоді як звернення такої неповнолітньої особи до приватного адвоката, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання щодо захисту своїх прав та подальше укладення договору про надання правничої допомоги фактично унеможлиблюється у зв'язку з необхідністю погодження такого договору законними представниками дитини.

Відтак, вважаємо доцільним доповнити закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» статтею, згідно якої

договір про надання правничої допомоги може бути укладено будь-якою фізичною особою, яка досягла чотирнадцяти років. Договір про надання правничої допомоги із особою у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може бути укладений виключно на безоплатній основі.

Висновки. Враховуючи вищевикладене, договір про надання правничої допомоги щодо представництва прав та інтересів малолітньої дитини укладається із її законними представниками; щодо представництва прав та інтересів неповнолітньої дитини може укладатись дитиною особисто за умови подальшого погодження договору законними представниками.

За відсутності погодження договору про надання правничої допомоги, законні представники дитини мають право звернутись із позовом про визнання укладеного договору недійсним, що у свою чергу не унеможлиблює представництво прав та інтересів дитини на підставі ордеру на надання правничої (правової) допомоги.

Фактично, наразі за чинним законодавством України неповнолітня особа, яка досягла 14 років може особисто звернутись за наданням їй правничої допомоги лише до центру безоплатної правничої допомоги, який своїм рішенням надає доручення адвокату на захист інтересів дитини, тоді як звернення такої неповнолітньої особи до приватного адвоката, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання щодо захисту своїх прав та подальше укладення договору про надання правничої допомоги фактично унеможлиблюється у зв'язку з необхідністю погодження такого договору законними представниками дитини.

Відтак, вважаємо доцільним доповнити закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» нормою, згідно якої договір про надання правничої допомоги може бути укладено будь-якою фізичною особою, яка досягла чотирнадцяти років. Договір про надання правничої допомоги із особою у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може бути укладений виключно на безоплатній основі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конвенція про права дитини. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 44/25 від 20.11.1989, ратифікована Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України. 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 27, ст.282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
4. Люльчук Наталія. Особливості укладення договору про надання правничої допомоги. *Цивільне право і процес* 2/2020. С.48–52. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/9.pdf>
5. Цивільний кодекс України: Закон України 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 40-44, ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
6. Постанова Верховного Суду від 16 червня 2021 року по справі № 369/13467/20, провадження № 61-18623св20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98267310>